

سرشناسه:	دهقان، حمید، ۱۳۳۹
عنوان و نام پدیدآور:	فرهنگ و دانش اجتماعی / نویسنده حمید دهقان.
قدرت‌الله بهرامی: تهیه‌کننده پژوهشکده تحقیقات اسلامی.	
مشخصات نشر:	قسم: پژوهشکده تحقیقات اسلامی. انتشارات زمزم
	هدایت، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری:	۲۲۴ ص.
شابک:	۳۰۰۰۰ ریال: ۲-۸۲-۰۸۲-۲۴۶-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی:	فیبیا
یادداشت:	کتابنامه به صورت زیر نویس.
موضوع:	علوم اجتماعی
موضوع:	فرهنگ
شناسه افزود:	بهرامی، قدرت‌الله، ۱۳۴۰-
شناسه افزوده:	پژوهشکده تحقیقات اسلامی
شناسه افزوده:	پژوهشکده تحقیقات اسلامی. انتشارات زمزم هدایت
رده‌بندی کنگره:	۱۳۸۹ ف ۴ ۹۳ د ۶۱۱
رده‌بندی دیویی:	۳۰۰/۷۲
شماره کتابشناسی ملی:	۲۱۸۶۲۸۳

فرهنگ و دانش اجتماعی

پژوهشکده تحقیقات اسلامی

www.ketab.ir

فرهنگ و دانش اجتماعی

موضوع: فرهنگ • تهیه‌کننده: پژوهشکده تحقیقات
اسلامی • نویسنده: حمید دهقان - قدرت‌الله بهرامی •
ویراستار: جواد احمدی • صفحه‌آرا: علی نصیرمحمدی
• چاپ: گنج معرفت • نوبت چاپ: اول • تاریخ چاپ: پاییز
۱۳۸۹ • شمارگان: ۲۰۰۰ • قیمت: ۳۰۰۰ تومان
• شابک: ۳ - ۰۸۲ - ۲۴۶ - ۹۶۴ - ۹۷۸

قم، خ شهید فاطمی (دور شهر)، نبش فاطمی ۳، پلاک ۸۱
تلفکس: ۰۲۵۱ - ۷۷۳۰۷۳۵ - همراه: ۰۲۵۱ - ۹۱۲۲۵۳۲۸۸۷
Email: tooba@ofogh.net ۳۷۱۸۸۰۶۴۱

فهرست

۱۳		پیش‌گفتار
۱۵		مقدمه
فصل اول: خانواده		
۱۹		منشأ تشکیل خانواده
۱۹		الف. اطفای غرایز جنسی و حفظ عفت عمومی
۲۰		ب. ضرورت اجتماعی (حفظ و بقای نسل)
۲۲		کارکردهای خانواده
۲۲		۱. کارکرد اجتماعی و ملی
۲۳		۲. کارکرد اقتصادی
۲۴		۳. کارکرد تربیتی، دینی و آموزشی
۲۵		۴. تأمین نیازهای عاطفی و امنیت روحی
۲۶		خانواده از دیدگاه اسلام و غرب
۲۶		۱. خانواده در اسلام
۲۹		۲. خانواده در غرب
۳۰		۳. علل فروپاشی خانواده در غرب
۳۰		الف. اقتصادی
۳۱		ب. حقوقی
۳۳		ج. اخلاقی
۳۳		حقوق خانواده
۳۴		حقوق و وظایف متقابل زن و شوهر
۳۴		الف. وظایف اختصاصی شوهر
۳۴		۱. تأمین هزینه زندگی زن
۳۵		۲. ایجاد رابطه زناشویی
۳۵		ب. وظایف اختصاصی زن
۳۵		۱. تمکین

۳۶	۲. تبعیت از شوهر در امور داخلی و انتخاب محل سکونت
۳۷	۳. رعایت امانت و پاکدامنی
۳۷	ج. وظایف مشترک زن و شوهر
۳۸	حقوق و وظایف متقابل والدین و فرزندان
۳۸	الف. وظایف والدین
۳۹	ب. وظایف فرزندان

فصل دوم: حقوق

۴۲	تعریف حقوق
۴۲	مباح حقوق
۴۲	الف. قانون
۴۳	۱. قانون اساسی
۴۳	۲. قانون عادی
۴۳	ب. عرف
۴۴	ج. دکترین (نظریه علمای حقوق)
۴۴	د. رویه قضایی
۴۵	ه. منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر
۴۵	تقسیم‌بندی حقوق
۴۶	مهم‌ترین شاخه‌های حقوق خصوصی
۴۶	۱. حقوق مدنی
۴۷	۲. حقوق تجارت
۴۸	مهم‌ترین شاخه‌های حقوق عمومی
۴۸	۱. حقوق اساسی
۴۹	۲. حقوق اداری
۴۹	۳. حقوق جزا
۵۰	شاخه‌های عمده حقوق جزا
۵۰	الف. حقوق جزای عمومی
۵۱	ب. حقوق جزای اختصاصی
۵۱	آشنایی با قوه قضائیه و سازمان قضایی کشور
۵۱	رئیس قوه قضائیه
۵۲	وزیر دادگستری
۵۲	دیوان عالی کشور
۵۴	دیوان عدالت اداری
۵۵	سازمان بازرسی کل کشور

۵۶	۱. بازرسی مستمر
۵۶	۲. بازرسی فوق العاده
۵۶	۳. بازرسی اختصاصی
۵۶	دادگاهها
۵۸	آیین دادرسی
۵۹	۱. آیین دادرسی کیفری و مراجع آن
۵۹	الف. کشف و تعقیب جرم
۶۰	ب. مرحله تحقیق و جمع آوری دلائل و مدارک
۶۱	ج. رسیدگی و صدور حکم
۶۲	د. اجرای حکم
۶۲	۲. آیین دادرسی مدنی
۶۳	الف. اقامه دعوا
۶۴	ب. دادرسی و صدور حکم
۶۴	ج. اجرای حکم

فصل سوم: وسایل ارتباط جمعی

۶۵	تعریف وسایل ارتباط جمعی
۶۸	اهمیت وسایل ارتباط جمعی
۷۰	نقش وسایل ارتباط جمعی
۷۱	نقش های مثبت و سازنده
۷۱	۱- آموزش
۷۲	۲- همبستگی اجتماعی
۷۲	۳- تفریح و تبلیغ
۷۲	۴- اطلاع رسانی
۷۲	۵- روشنگری
۷۳	نقش های منفی و مخرب
۷۳	۱- تهاجم فرهنگی
۷۳	۲- ایجاد نیازهای کاذب
۷۳	۳- تحریف حقایق
۷۴	۴- اشاعه جرایم و تخلفات
۷۴	آشنایی با رسانه های گروهی بین المللی
۷۶	خبرگزاری های عمده بین المللی
۷۶	رویتر (Reuter)
۷۷	یونایتد پرس (United Press)

۷۸	آسوشیتد پرس
۷۸	فرانس پرس (Franc Presse)
۷۹	شبکه‌های رادیو و تلویزیون بین‌المللی
۸۱	ان.بی.سی
۸۱	سی.ان.ان
۸۱	رادیو صدای آمریکا
۸۲	بی.بی.سی
۸۲	مطبوعات مهم جهان
۸۴	تبلیغات و افکار عمومی
۸۵	تعریف افکار عمومی
۸۶	پیدایش افکار عمومی
۸۸	وسایل تبلیغاتی و افکار عمومی
۹۰	نمونه‌های تاریخی
۹۰	۱. تبلیغات مارکسیستی
۹۱	۲. تبلیغات آلمان نازی
۹۱	۳. تبلیغات آمریکایی
۹۳	جنبه‌های اعمال سلطه استکبار بر رسانه‌ها
۹۳	تبلیغات استکباری
۹۹	امپریالیسم خبری
۱۰۰	۱. انحصار و تمرکز در جریان اطلاعات
۱۰۱	۲. اعمال سلطه بر رسانه‌های گروهی
۱۰۲	روشهای اعمال سلطه استکبار بر رسانه‌های گروهی بین‌المللی
۱۰۳	۱. بلویک (پخش اطلاعات دروغین)
۱۰۴	۲. سانسور

فصل چهارم: فرهنگ و تمدن

۱۰۷	تعریف فرهنگ
۱۰۹	خصوصیات فرهنگ
۱۰۹	۱. اکتسابی و انتقالی بودن
۱۱۰	۲. جمعی بودن
۱۱۰	۳. انسجام و هماهنگی
۱۱۱	کارکرد فرهنگ
۱۱۱	الف. کارکرد فردی
۱۱۲	ب. کارکرد اجتماعی

۱۱۳	انواع فرهنگ
۱۱۳	الف. فرهنگ عام یا جهانی
۱۱۳	ب. فرهنگ خاص
۱۱۵	فرهنگ پذیری
۱۱۵	تبادل و انتقال فرهنگی
۱۱۵	الف. تبادل فرهنگی
۱۱۶	ب. انتقال فرهنگی
۱۱۶	اشاعه و تهاجم فرهنگی
۱۱۶	الف. اشاعه فرهنگی
۱۱۷	ب. تهاجم فرهنگی
۱۱۷	تعریف تمدن
۱۱۸	تفاوت‌ها و اشتراکات تمدن با فرهنگ
۱۱۸	الف. تفاوت‌ها
۱۱۹	ب. اشتراکات
۱۲۰	تمدن یا تجدد
۱۲۱	اسلام و تمدن
۱۲۱	دین و تمدن
۱۲۳	ارکان تمدن از دیدگاه اسلام
۱۲۳	الف. کشاورزی
۱۲۴	ب. نظم و امنیت
۱۲۵	ج. صنعت و تکنیک
۱۲۵	نقش دین در تمدن
۱۲۵	الف. نقش دین در تمدن اسلامی
۱۲۷	ب. نقش دین در تمدن غرب

فصل پنجم: پیشرفت و عقب ماندگی

۱۲۹	تعریف و علل پیشرفت و عقب ماندگی
۱۳۰	توسعه نیافتگی
۱۳۰	رشد و توسعه
۱۳۱	عوامل عقب ماندگی
۱۳۲	الف. شرایط اقلیمی
۱۳۲	ب. عامل نژادی
۱۳۳	ج. فقر منابع معدنی
۱۳۴	د. نبود کارفرمایان خلاق

۱۳۴	هـ. کمبود نیروهای متخصص
۱۳۵	و. کمبود سرمایه
۱۳۵	ز. زیادی جمعیت
۱۳۵	نقش استعمار در عقب ماندگی کشورها
۱۳۷	ویژگی های اقتصادی - اجتماعی کشورهای عقب مانده
۱۳۷	۱. وابستگی فرهنگی (خود باختگی فرهنگی)
۱۳۸	۲. وابستگی سیاسی
۱۳۹	۳. وابستگی نظامی
۱۴۱	۴. وابستگی اقتصادی
۱۴۱	۴/۱. وابستگی مالی
۱۴۲	۴/۲. وابستگی بازرگانی
۱۴۳	۴/۳. وابستگی فنی
۱۴۴	۴/۴. پایین بودن سطح زندگی
۱۴۴	۴/۵. سطح پایین بهروری

فصل ششم: چهره واقعی تمدن غرب و نقش آن در جوامع اسلامی

۱۴۷	ریشه های تمدن غرب
۱۴۷	الف. شرایط روانی و اجتماعی قرون وسطا
۱۴۹	ب. آشنایی با تمدن اسلامی
۱۵۰	جنگ های صلیبی
۱۵۰	سفر به کشورهای اسلامی
۱۵۰	اسپانیا و سیسیل
۱۵۱	ج. استعمار
۱۵۲	سیمای واقعی تمدن غرب
۱۵۳	۱. امپریالیسم
۱۵۴	۲. بحران زدگی
۱۵۴	۲/۱. بحران فلسفی
۱۵۶	۲/۲. بحران روانی، اخلاقی و سیاسی
۱۵۷	غرب زدگی در جوامع اسلامی و ایران
۱۵۸	غرب زدگی و ویژگی های آن
۱۶۰	ریشه های غرب زدگی
۱۶۰	الف. استعمار
۱۶۲	ب. خود باختگی
۱۶۳	غرب زدگی در کشورهای اسلامی و ایران

۱۶۷		راه نجات از فرهنگ غرب
۱۶۸		نهضت‌های بازگشت به خویشتن
۱۶۸		علل و عوامل پیدایش نهضت‌ها
۱۶۹		پیشگامان نهضت‌های بازگشت به خویشتن
۱۶۹		الف. سید جمال‌الدین اسدآبادی
۱۷۰		ب. علامه محمد اقبال لاهوری
۱۷۱		ج. شهید مطهری
۱۷۲		د. امام خمینی ره
۱۷۳		انقلاب اسلامی ایران، تحقق آرمان احیای اسلامی
۱۷۶		راه‌های پیشرفت و ترقی

فصل هفتم: آزادی و دموکراسی از دیدگاه اسلام و غرب

۱۷۹		تعریف آزادی
۱۸۰		منشأ آزادی
۱۸۰		الف. از دیدگاه غرب
۱۸۱		ب. از دیدگاه اسلام
۱۸۲		آزادی‌های اساسی
۱۸۲		الف. آزادی عقیده
۱۸۲		ب. آزادی بیان و قلم
۱۸۳		لبنزالیسم (آزادیخواهی)
۱۸۴		اصول تفکرات لبنزالیسم
۱۸۴		الف. اصالت فرد (اندیویدوالیسم)
۱۸۵		ب. عقل‌گرایی (راسیونالیسم)
۱۸۵		ج. آزادی فردی
۱۸۵		مفهوم دموکراسی
۱۸۶		پیدایش دموکراسی
۱۸۷		مبانی دموکراسی
۱۸۷		الف. آزادی
۱۸۷		ب. برابری و مساوات
۱۸۸		مشخصات نظام دموکراتیک در دنیای معاصر
۱۸۸		الف. همگانی بودن مشارکت
۱۸۸		ب. حکومت اکثریت و احترام به اقلیت
۱۸۹		ج. توزیع خردمندانه قدرت
۱۸۹		انواع دموکراسی

۱۸۹	الف. دموکراسی مستقیم
۱۹۰	ب. دموکراسی غیر مستقیم (نماینده سالاری)
۱۹۰	ج. دموکراسی لائیک
۱۹۰	مزایا و ضعف‌های دموکراسی
۱۹۱	بررسی اصول دموکراسی غربی از دیدگاه اسلام
۱۹۱	الف. انسان‌گرایی (اومانیزم)
۱۹۲	ب. خواست اکثریت
۱۹۳	ج. آزادی فردی
۱۹۴	نقش مردم در حکومت اسلامی
۱۹۴	الف. تحقق ولایت و حکومت
۱۹۵	ب. مقبولیت نظام
۱۹۶	شیوه‌های مشارکت مردم در حکومت اسلامی
۱۹۶	الف. مشورت
۱۹۷	ب. نظارت همگانی (امر به معروف و نهی از منکر)
۱۹۸	ج. انتخابات عمومی و همه‌پرسی
۱۹۹	دیدگاه امام درباره نقش مردم در حکومت اسلامی

فصل هشتم: اسلام، دین کامل و جاوید

۲۰۱	اسلام، دین کامل
۲۰۳	اسلام، دین جاوید
۲۰۳	علل جاودانگی اسلام
۲۰۳	الف. فطری بودن
۲۰۵	ب. نقش قرآن کریم
۲۰۶	ج. اعتدال اسلام
۲۰۶	د. انعطاف‌پذیری قوانین اسلام
۲۰۷	۱. قوانین ثابت و متغیر
۲۰۸	۲. توجه به روح و معنا و بی‌اعتنایی به قالب
۲۰۹	۳. قوانین حاکم و رعایت قانون اهم و مهم
۲۱۰	۴. اختیارات حاکم اسلامی
۲۱۱	۵. اصل اجتهادپذیری
۲۱۳	فهرست منابع

پیش‌گفتار

در سده‌های اخیر به فراخور رشد و توسعه جوامع، علوم اجتماعی گسترش چشم‌گیری یافته است؛ چنان‌که امروز می‌توان برخی مباحث آن را به مثابه علم جداگانه بررسی کرد.

مردم امروز، از شناخت جهانی که در آن زندگی می‌کنند ناگزینند، ولی قرار نیست همه‌گان برای رسیدن به چنین شناختی به مطالعه کامل علوم اجتماعی بپردازند؛ چرا که این مهم تکلیفی بر عهده اهل فن و نظر است. از طرفی هم نمی‌توان از ضرورت چنین معرفتی برای مردم جامعه به آسانی گذشت. در چنین گیر و داری، تدوین کتابی که بتواند حداقل‌هایی به دست دهد بسیار دشوار خواهد بود. از این رو، مباحثی که در نوشتار پیش رو گرد آمده، در نگاه اول در یک حوزه نمی‌گنجد.

بی‌گمان مجموعه پیش‌رو، با وجود استفاده از منابع گوناگون، از عیب و کاستی تهی نیست. از خوانندگان عزیز خواهشمندیم با ارسال نقدهای عالمانه خویش، ما را در رفع کاستی‌های این اثر در چاپ‌های بعدی، یاری رسانند.

در پایان شایسته است از تمام دوستانی که در تهیه و تدوین این اثر کوشیده‌اند سپاسگذاری کنیم؛ به ویژه آقایان حمید دهقان و قدرت‌الله بهرامی نویسندگان متن، آقای محسن پورقلی که بر تدوین فصل سوم همت گماشته‌اند، و حجت‌الاسلام والمسلمین مهدی عبدالهی ناظر نهایی متن و آقای جواد احمدی، ویراستار.

پژوهشکده تحقیقات اسلامی